

UPRAVLJANJE RIZICIMA PLASMANA REZERVNI OSIGURAVAČA U BOSNI I HERCEGOVINI

RISK MANAGEMENT OF PLACEMENT OF INSURERS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Dragana Zarić, dipl. ek.

Stručni članak

DOI 10.7251/OIK1403002Z, UDK 005.334:336.71(497.6)

Professional paper

REZIME

Osiguravači treba da uspostavljaju adekvatne i efikasne sisteme i metode za upravljanje rizicima plasmana prilikom kreiranja i upravljanja portfolijom plasmana.

Kvalitetnim plasmanom se može doprinijeti jačanju finansijskog tržišta, kao i podsticaju privrednog razvoja. Ono što bi trebalo dovesti do veće sigurnosti plasmana i boljih performansi portfolija jeste uspostavljanje drugačijih pravila i zahtjeva prilikom plasmana rezervi osiguravača, ali sa usmjerenjem na rizike pojedinačnih plasmana i portfolija u cjelini.

Razvijenost finansijskog tržišta i njegovo uspješno funkcionisanje određuje uspješnost ekonomskog razvoja jedne zemlje, jer, ukoliko je finansijsko tržište zdravo i uređeno, tada je i sistem spreman na svaki napor koji zahtijeva razvoj.

Ključne riječi: upravljanje rizicima plasmana, upravljanje portfolijom plasmana, plasman rezervi osiguravača, razvijenost finansijskog tržišta.

UVOD

Rizik plasmana obuhvata stepen neizvjesnosti prinosa na investicije, jer, ukoliko je veći stepen neizvjesnosti, veći je i rizik plasmana. Plasmani osiguravača se odnose na investiranje rezervi ostalih izvora finansijskih sredstava u različite vrijednosne papire, finansijske instrumente i ostale oblike imovine koji su dostupni na tržištu. Da bi plasman bio adekvatan, potrebno je obezbijediti dovoljan

ABSTRACT

Insurers should establish adequate and effective systems and methods for risk management investments in creating and managing a portfolio of investments.

Quality placement may contribute to the strengthening of financial markets and stimulate economic development. To greater security investments and better portfolio performance results establish other rules and requirements in lending reserves of the insurer, but with a focus on the risks of individual investments and the portfolio as a whole.

Development of the financial market and its successful functioning is determined by the success of the economic development of a country because if the financial market is healthy and maintained, then the system is ready for any effort that requires the development.

Keywords: risk management reserves, managing a portfolio of investments, placement of reserves of the insurer, the development of financial markets.

INTRODUCTION

Investment risk includes the degree of uncertainty of return on investment, because if a higher degree of uncertainty the greater the investment risk. Placements insurer relating to the investment of reserves of other sources of funds in various securities, financial instruments and other types of assets that are available in the market. To be adequate placement is necessary to provide a sufficient amount

iznos i adekvatnu strukturu rezervi osiguravača, jer je to sve potrebno da bi se uspješno izvršile preuzete obaveze i stvorilo jače tržište osiguranja.

RIZICI PLASMANA REZERVI OSIGURAVAČA U BOSNI I HERCEGOVINI

Kvalitetnim plasmanom u Bosni i Hercegovini se može doprinijeti jačanju finansijskog tržišta, kao i podsticaju privrednog razvoja. Međutim, problem koji se javlja kod plasmana rezervi u Bosni i Hercegovini jeste nerazvijenost domaćeg tržišta kapitala i po širini i po dubini. Velika zastupljenost plasmana rezervi, prvenstveno u depozite i nekretnine, dovodi do nedostatka većeg broja kvalitetnih hartija od vrijednosti, kao i samo učešće hartija od vrijednosti, vlasničkih i dužničkih, u ukupnim plasmanima značajno zaostaje u odnosu na razvijene evropske zemlje. Ono što je rezultat brojnih ograničavajućih faktora u Bosni i Hercegovini jeste mala diversifikacija plasmana rezervi osiguravača. To potiče od nedovoljne razvijenosti domaćih tržišta kapitala, ali i od negativnih efekata svjetske finansijske i ekonomske krize. Takođe, nedovoljno razvijena svijest o značaju plasmana za tržište kapitala, kao i nedostatak znanja čine datu situaciju još nepovoljnijom, kao i situacije koje se odnose na prekoračenja plasmana u pojedine oblike imovine u odnosu na iznose dozvoljene zakonskim propisima, kao i pomenuta nedovoljna disperzija plasmana. Odluka o investiranju je najznačajnija za osiguravajuće društvo, jer ona podrazumijeva određivanje ukupnog iznosa imovine koji je potreban za poslovanje osiguravajućeg društva (Andrijašević i Petranović, 1999, str. 32). Plasmani u hartije od vrijednosti u Bosni i Hercegovini su jedva prisutni. Plasmani u zajmove mogu biti vrlo povoljni, ali im se ne posvećuje dovoljno pažnje, iako se smatra prilično sigurnim oblikom plasmana i dobiti. Da bi se smanjila kompleksnost procesa plasmana rezervi i veća prisutnost rizika, potrebno je održavanje kontinuiranog pristupa regulatornoj kontroli plasmana rezervi.

of the appropriate structure of the reserves of the insurer, because that's all you need to successfully complete its obligations and create stronger insurance market.

RESERVES INSURERS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Quality placement in Bosnia and Herzegovina can contribute to the strengthening of financial markets and stimulate economic development. However, a problem arises in the placement of reserves in Bosnia and Herzegovina is the underdevelopment of the domestic capital market and the width and depth. Great representation of placement of reserves primarily in deposits and properties leads to a lack of a number of high-quality securities, as well as a share of securities, equity and debt, the total lending significantly lags behind the developed European countries. Result of a number of limiting factors in Bosnia and Herzegovina is a small diversification lending reserves of insurers. It comes from the insufficient development of domestic capital markets, but the negative effects of the global financial and economic crisis. Also, the lack of awareness on the importance of investments in the capital market, as well as lack of knowledge make a given situation more unfavorable, and situations related to overdraft loans in certain asset types relative to the amount permitted by the legislation, as well as the aforementioned lack of dispersion placement. Investment decisions is the most important for the insurance company, because it involves the determination of the total amount of assets required for the operation of an insurance company (Andrijašević & Petranović, 1999, p. 32). Investments in securities in Bosnia and Herzegovina are barely present, such as investments in loans may be very cheap, but they do not pay enough attention, although it is considered a fairly safe form of lending and profit. To reduce the complexity of the process of placement of reserves and increasing presence of risk is necessary to maintain continuous access regulatornoj control placement of reserves.

SPECIFIČNOSTI TRŽIŠTA OSIGURANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Sektor privatnog osiguranja u Bosni i Hercegovini je na vrlo niskom nivou razvoja (Kozarević, 2010, str. 78). Međutim, kao i druge tranzicijske zemlje i Bosna i Hercegovina je opterećena nizom poteškoća koje prate proces integracije u Evropsku uniju.

Ono što je negativno uticalo na tržište osiguranja jeste podjela tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini, sporazumom potpisanim 1995. godine u Dejtonu, i, samim tim, osiguravajuća djelatnost je ostala u nadležnosti entiteta, što je rezultiralo sa dva odvojena entitetska zakona. Tako su se osiguravajućim društvima iz jednog entiteta stvarale prepreke za rad drugom entitetu i nije postojala nikakva koordinacija entiteta kako bi se unaprijedila osiguravajuća praksa. Sve to je usporavalo razvoj tržišta osiguranja, jer je bila narušena sama jedinstvenost tržišta osiguranja.

Na državnom nivou formirana je Agencija za osiguranje koja treba da ima koordinirajuću ulogu, s obzirom da je djelatnost osiguranja i dalje u nadležnosti entiteta. Njeno sjedište je u Sarajevu. Na entitetskom nivou postoje dvije institucije koje vrše nadzor i regulaciju tržišta osiguranja i njenih učesnika, a u skladu sa ustavnom organizacijom Bosne i Hercegovine. To su Agencija za nadzor osiguranja Federacije Bosne i Hercegovine i Agencija za osiguranje Republike Srpske. Agencija za osiguranje Republike Srpske osnovana je Zakonom o društvima za osiguranje 2006. godine, kao samostalna i neprofitna institucija Republike Srpske sa svojstvom pravnog lica i sjedištem u Banjoj Luci, koja za svoj rad odgovara Narodnoj Skupštini Republike Srpske.

Bez obzira na navedene prepreke u zakonskom i institucionalnom okviru, tržište osiguranja u Bosni i Hercegovini je napredovalo u posljednjih nekoliko godina. Ukupna premija u BiH u 2012. godini iznosila je 505.092.713 KM, što je za 3,48% više nego u 2011. godini. Učešće društava sa sjedištem u F BiH u ukupnoj premiji iznosi 72,35%, dok je učešće društava sa sjedištem u RS 27,65%. Od ukupno ostvarene premije osiguranja u 2012. godini, 418.931.748 KM (82,94%)

SPECIFICS OF INSURANCE MARKET IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Private insurance sector in Bosnia and Herzegovina is at a very low level of development (Kozarević, 2010, p. 78). However, like other countries in transition, Bosnia and Herzegovina is burdened with the difficulties that accompany the process of integration into the European Union.

Negative impact on the insurance market have a division of the insurance market in Bosnia and Herzegovina, the agreement signed in 1995 in Dayton, and therefore insurance industry has remained under the jurisdiction of the entity resulting from two separate entities laws. So the insurance companies from one entity created obstacles for the work to another entity, and there was no coordination entities to improve the insurance practice. All of this is slowing down the development of the insurance market because it would violate the very uniqueness of the insurance market.

At the state level was established insurance agency, which should have a coordinating role, given that the insurance industry is still under the jurisdiction of the entity. It is based in Sarajevo. At the entity level, there are two institutions that oversee and regulate the insurance market and its participants, in accordance with the constitutional structure of Bosnia and Herzegovina. To the Insurance Supervisory Agency of Federation of Bosnia and Herzegovina and Insurance Agency of the Republic of Serbian. Insurance Agency of the Republic of Serbian established by the Law on Insurance in 2006 as an independent and non-profit institutions of the Republic of Serbian as a legal entity and based in Banja Luka, which is accountable to the National Assembly of the Republic of Serbian.

Regardless of these obstacles in the legal and institutional framework, the insurance market in Bosnia and Herzegovina's progress in the last few years. Total premiums in B&H in 2012 amounted to KM 505 092 713, which is 3.48% higher than in 2011. The share of companies with headquarters in the Federation the total premium is 72.35%, while the share of companies with headquarters in the RS 27.65%. Out of total insurance premiums in 2012, 418 931 748

odnosi se na poslove neživotnog osiguranja, a 86.160.965 (17,06%) na poslove životnog osiguranja (Agencija za osiguranje BiH, 2012, str. 23).

KM (82.94%) is related to non-life insurance, and 86,160,965 (17.06%) on life insurance (Agencija za osiguranje BiH, 2012, p. 23).

RAZVIJENOST FINANSIJSKOG TRŽIŠTA U BOSNI I HERCEGOVINI

DEVELOPMENT OF FINANCIAL MARKETS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Jedna od osnovnih definicija finansijskog tržišta jeste da je to prostor na kome se susreću ponuda i tražnja, ili prostor na kome se obavlja promet hartijama od vrijednosti.

One of the basic definition is that it is an area where supply and demand meet, or that it is an area where is done traffic securities.

Finansijska tržišta se mogu podijeliti na tržište novca, tržište kapitala, OTC, primarna, sekundarna, tercijarna, devizna, međunarodna i dr. Najznačajnija podjela jeste na tržište novca i tržište kapitala, primarna i sekundarna tržišta. Razvoj finansijskog tržišta i pojava snažnih finansijskih posrednika usloveli su nastanak i brz razvoj velikih korporacija (Ivanišević, 2008, str. 262).

Financial markets can be share on the money market, capital market, OTC, primary, secondary, tertiary, foreign, international, etc. The most important division is the money market and capital market, primary and secondary markets. Development of financial markets and the emergence of strong financial intermediaries caused the emergence and rapid development of large corporations (Ivanišević, 2008, p. 262).

Razvijenost finansijskog tržišta, njegova stabilnost, dinamika i dubina mjerodavni su pokazatelji razvijenosti nacionalne privrede i njene uključenosti u savremene svjetske ekonomske tokove (Rovčanin, Mataradžija i Mataradžija, 2014). Finansijsko tržište je dio finansijskog sistema. To podrazumijeva niz finansijskih institucija i instrumenata koji posreduju između učesnika s finansijskim viškom i onih s finansijskim manjkom (tj. onih kojima je potrebno finansiranje) (Centralna banka Bosne i Hercegovine, 2014).

Development of the financial market, its stability, dynamics and depth are relevant indicators of the national economy and its integration into the modern world economy (Rovčanin, Mataradžija i Mataradžija, 2014). The financial market is part of the financial system. It includes a number of financial institutions and instruments that mediate between the parties with financial surplus and those with financial shortages (ie. those who need financing) (Centralna banka Bosne i Hercegovine, 2014).

Promjene na finansijskom tržištu u većini slučajeva su uzrokovane promjenama u realnom sektoru privrede, kao i trendovima u savremenim, političkim i ekonomskim odnosima, a takođe tu su i napredak u sferi tehnike, tehnologije, komuniciranja i nauke. Sve karakteristike savremenih finansijskih tržišta se grupišu u pet osnovnih kategorija: (1) internacionalizacija i globalizacija finansijskih tržišta, (2) pojava i razvoj finansijskih inovacija, (3) deregulacioni tokovi, (4) tehničko-tehnološka usavršavanja u radu i (5) sekjuritizacija (Erić, 2003, str. 105).

Changes on the financial markets in most of the cases are caused by changes in the real sector of the economy, as well as trends in the contemporary political and economic relations, and also there are advances in the field of art technology, communications and science. All the features of modern financial markets are grouped into five basic categories: (1) Internationalization and globalization of financial markets, (2) The emergence and development of financial innovation, (3) Deregulation trends, (4) Technical and technological advancement in the work of the (5) Securitization (Erić, 2003, p. 105).

Osiguravajuće kompanije predstavljaju bitnu grupu učesnika na finansijskim tržištima, jer raspolazu ogromnim sredstvima i, da bi njima

Insurance companies are an important group of participants in the financial markets, because they have enormous resources and

mogle da upravljaju, moraju se pridržavati nekih osnovnih principa. Prvi princip jeste profitabilnost, što znači da menadžeri kompanija moraju da obezbijede da nivo prihoda bude veći od nivoa rashoda, sljedeći princip jeste leveridž, što znači mogućnost korišćenja pozitivnih efekata pozajmljenih izvora, odnosno u prikupljanju sredstava osiguravajuće kompanije mogu privremeno da emituju svoje hartije od vrijednosti instrumenata duga i likvidnost kao treći princip gdje treba paziti da se veća likvidnost zahtijeva za poslove osiguranja imovine, pošto je veći rizik, a, samim tim, veća mogućnost da nastane i šteta.

Manje razvijene zemlje, kao što je i BiH, suočavaju se sa nerazvijenim tržištem kapitala i sa potrebom bržeg rasta, što zahtijeva veća i znanja i bogatija iskustva. Finansijsko tržište u Bosni i Hercegovini ima ogroman značaj za razvoj proizvodnje, povećanje društvenog bogatstva, ostvarivanje profitabilne akumulacije, ostvarenje kontinuiteta reprodukcije. Na ovom području razvijeno je tržište kapitala, ali ne i novca. Pri tome, takođe, instrumenti finansijskog tržišta nisu u potpunosti razvijeni, na primjer, nemaju razvijene finansijske derivate. Postoje različite vrste finansijskih derivata: (1) finansijski forvardi ili finansijski fjučersi, (2) opcije, (3) svopovi (Lukić, 2007, str. 319). Tržište kapitala je organizovano i podijeljeno na dva tržišta kapitala, u Federaciji BiH i Republici Srpskoj. Na ovom finansijskom tržištu hartijama od vrijednosti se trguje na dvije berze, a to su: SASE (Sarajevska berza) i BLSE (Banjalučka berza).

Najčešći pokazatelji razvijenosti su: razvijenost finansijske strukture, razvijenost bankarskog sistema, razvijenost tržišta kapitala, odnos bankarskog sistema i tržišta kapitala, razvijenost nebankarskih finansijskih posrednika. (Kumalić, 2013, str. 61.) Razvijenost na finansijskom tržištu može se pokazati statističkim podacima koji pokazuju veličinu i odnose pojedinih pokazatelja, pa će u nastavku biti prikazani pojedini pokazatelji koji se odnose na finansijsko tržište Bosne i Hercegovine kako bi se na osnovu toga uočile karakteristike samog tržišta i njegova razvijenost.

to make them able to manage must adhere to some basic principles. The first principle is the profitability, which means that company managers must ensure that the level of income is higher than the level of expenditures for these next principle is the leverage which means the ability to use positive effects of borrowed resources, and fundraising insurance company may temporarily emit its securities debt instruments and liquidity as a third principle which should be taken to higher liquidity requirements for insurance of property, since the higher the risk, and therefore more likely to occur and damage.

Less developed countries, such as B&H, faced with underdeveloped capital markets and the need for faster growth, which requires greater knowledge and richer experiences that have. Financial market in Bosnia and Herzegovina have a great importance for the development of production, increase social wealth, the exercise of profitable accumulation, achieving continuity of reproduction. On this area was developed capital markets, but not the money. At the same time, also, the instruments of financial markets are not fully developed, for example, have not developed financial derivatives. financial derivatives, for example. There are different types of financial derivatives: (1) financial forwards or the financial futures, (2) options (3) swaps. (Lukić, 2007, p. 319). The capital market is organized and divided into two stock market, the the Federation and the Serbian Republic. On this financially market traded on the two stock market, namely: SASE (Sarajevska berza) i BLSE (Banjalučka berza).

The most common indicators of development are taken: development of financial structures, the development of the banking system, the development of capital markets, the relationship between the banking system and capital markets, the development of non-bank financial intermediaries. (Kumalić, 2013, p. 61). The development of the financial market may indicate to statistics that show the size and relationships of individual indicators, and will now be shown some indicators related to the financial market of Bosnia and Herzegovina to be noticed on the basis of the characteristics of the market and its development.

Tabela 1

Struktura sektora finansijskih usluga u BiH u 2010, 2011. i 2012. godini (Agencija za osiguranje BiH, 2012)

Table 1

Structure of the financial services sector in B&H in 2010, 2011 and 2012 (Agencija za osiguranje BiH, 2012)

Dijelovi sektora finansijskih usluga (finansijske institucije) [Parts of the financial services sector (financial institutions)]	2010		2011		2012		Indeks rasta aktive [Index of assets]	
	Aktiva (u mil. KM) [Assets (in mil. BAM)]	Udio [Share] (%)	Aktiva (u mil. KM) [Assets (in mil. BAM)]	Udio [Share] (%)	Aktiva (u mil. KM) [Assets (in mil. BAM)]	Udio [Share] (%)	11/10	12/10
Banke [Banks]	20.452	84,34	20.953	84,71	21.226	86,31	102,45	101,30
Investicioni fondovi [Investment Funds]	898	3,70	799	3,23	795	3,23	88,98	99,50
Društva za osiguranje i reosiguranje [Insurance and reinsurance]	936	3,86	1.080	4,37	1.174	4,77	115,38	108,70
Mikrokreditne organizacije [Microcredit organizations]	856	3,53	753	3,04	681	2,77	87,97	90,44
Lizing društva [Leasing company]	1.111	4,57	767	4,65	716	2,91	69,04	93,35
Ukupno za sektor [Total for the sector]	24.250	100	24.734	100	24.592	100	102,00	99,43

Učešće aktive banaka u aktivi sektora se kretalo od 84,34 do 86,31, pri čemu je najveće učešće bilo u 2012. godini koje se povećalo u odnosu na 2011. godinu za 1,6. Investicioni fondovi imaju najniže učešće u 2012. godini, kao i u 2011. godini, što je pad u odnosu na 2010. godinu kada je učešće bilo 3,70. Društva za osiguranje i reosiguranje bilježe blagi porast učešća od 2010. godine koji iznosi 3,86, u 2011. 4,37, i najveće učešće u 2012. godini 4,77. Što se tiče mikrokreditnih organizacija, one bilježe blagi pad učešća od 2010. godine kada iznosi 3,53 ka 2012. godini kada iznosi 2,77. Lizing društva su imala najveće učešće u 2011. godini sa 4,65, a najmanje u 2012. godini sa 2,91 učešća u aktivi sektora.

Na osnovu navedenih podataka može se reći da je učešće nebankarskih organizacija u ukupnoj aktivi sektora ispod potrebnog nivoa, što pokazuje nedovoljnu razvijenost nebankarskih finansijskih institucija, jer, ukoliko je odnos veći, to je tržište razvijenije i bolje. Može se zaključiti da je finansijsko tržište po svojoj strukturi nerazvijeno.

The participation of bank assets in the banking sector assets ranged from 84.34 to 86.31, with the highest participation was in 2012, which increased compared to 2011 by 1.6. Mutual funds have the lowest share in 2012, as in 2011, a decrease compared to 2010 when the share was 3.70. Insurance and reinsurance companies recorded a slight increase in participation from 2010, which amounts to 3.86 in 2011, 4.37, and the highest share in 2012 4.77. As for the Microcredit organizations, they recorded a slight decline in participation since 2010 when it amounted to 3.53 to the year 2012, which amounts to 2.77. Leasing companies had the largest share in 2012, with 4.65, and the lowest in 2012 with a 2.91 share in banking sector assets.

Based on these data it can be said that the participation of non-banking organizations in the total assets of the sector below the required level, which shows insufficient development of non-bank financial institutions, because if the ratio is larger, the market is more developed and better. It can be concluded that the financial market is underdeveloped in its structure.

Sljedeće što je bitno jeste razvoj u bankarskom sektoru, kao i u sektoru osiguranja i reosiguranja kao pokazatelj razvoja finansijskog tržišta.

The next thing is important is the development of banking sector and the sector of insurance and reinsurance as an indicator of financial market.

Tabela 2

Aktiva i kapital u bankarskom 2010, 2011. i 2012. godini (u 000 KM) (Ibidem)

	2010		2011		2012	
	Banke [Bank]	Osiguranje i reosiguranje [Insurance and reinsurance]	Banke [Bank]	Osiguranje i reosiguranje [Insurance and reinsurance]	Banke [Bank]	Osiguranje i reosiguranje [Insurance and reinsurance]
Aktiva [Assets]	20.451.504	936.191	20.952.276	1.080.063	21.226.489	1.174.070
Kapital [Capital]	2.402.030	306.916	2.861.319	317.465	2.886.206	339.807

Table 2

Assets and Capital in the Banking, 2010, 2011 and 2012 (000 KM) (Ibidem)

Što se tiče bankarskog sektora u BiH, on bilježi rast aktive u iznosu 1,30% i rast kapitala u sektoru osiguranja i reosiguranja. Ostvaren je rast aktive u iznosu od 94 miliona KM, odnosno 8,70% u odnosu na 2011. godinu, dok se kapital u ovom sektoru u navedenom periodu povećao za 7,04%, odnosno za 22 miliona KM. Takođe, jedna od mjera koja ukazuje na razvijenost finansijskog tržišta jeste odnos aktive finansijskog sektora (Tabela 1) prema BDP¹. Iz priloženog će se donijeti određeni zaključci.

As for the banking sector in B&H, increased assets in the amount of 1.30% and capital growth in the amount of 0.87% compared to 2011. In the insurance and compared to 2011. In the insurance and reinsurance increased assets in the amount of 94 million, or 8.70% compared to 2011, while the capital in this sector in the above mentioned period increased by 7.04%, or 22 million. Also, a measure which indicates the development of the financial market is the ratio of financial sector assets (Table 1) to GDP¹. The attached will be make some conclusions.

Tabela 3

Aktiva i kapital u bankarskom sektoru osiguranja i reosiguranja u BiH u 2010, 2011. i 2012. godini (u 000 KM) (Centralna banka BIH, 2014)

Godina [Year]	2010.	2011.	2012.	2013.
Nominalni BDP (u mil. KM) [Nominal GDP (in mil. BAM)]	24.879	25.772	25.734	26.123

Table 3

Assets and capital in the banking sector, insurance and reinsurance activities in Bosnia and Herzegovina in 2010, 2011 and 2012 (000 BAM) (Centralna banka BIH, 2014)

¹ BDP - Bruto domaći proizvod (engl. gross domestic product, GDP, njem. Bruttosozialprodukt, BSP) je vrijednost finalnih dobara i usluga proizvedenih unutar neke zemlje, a uključuje i vrijednost dobara i usluga proizvedenih pomoću inostranih faktora proizvodnje u zemlji; ne uključuje vrijednost proizvodnje u inostranstvu koje potiče od domaćih proizvodnih faktora.

¹ GDP - Gross Domestic Product (Eng. Gross domestic product, GDP, German. Bruttosozialprodukt, BSP) is the value of final goods and services produced within a country, and includes the value of goods and services produced by foreign factors of production in the country; does not include the value of production abroad, which comes from domestic production factors.

Sljedeća tabela se odnosi na prikaz preračunatih vrijednosti, odnosno odnos između sektora finansijske aktive i banaka prema BDP (Tabela 4).

The following table refers to the display, calculated values, and the relationship between the financial sector and the banks' assets to GDP (Table 4).

Tabela 3

Odnos aktive finansijskog sektora i banaka BiH prema BDP u periodu 2010-2012 (Ibidem)

Table 3

Ratio of assets of the financial sector and Banks to GDP in the period 2010-2012 (Ibidem)

Godina [Year]	2010.	2011.	2012.	2013.
Udio aktive fin. sektora u BDP-u u % [The ratio of assets fin. sector to GDP in %]	98,0	96,0	95,6	-
Odnos aktive banaka u BDP-u u % [The ratio of bank assets to GDP in %]	82,2	81,3	82,5	-

Na osnovu navedenih podataka se može zaključiti da je finansijsko tržište Bosne i Hercegovine bankocentrično, odnosno koncentrisano na banke i, samim tim, bankarski sektor je i najrazvijeniji na ovom tržištu. Aktiva bankarskog sektora kao što se vidi u 2012. godini činila je preko 80% ukupne aktive finansijskog sektora. U 2012. godini u BiH poslovalo je 28 banaka, što je jedna manje nego u 2011. godini. Većina banaka je u privatnom stranom vlasništvu banaka i finansijskih institucija iz eurozone dok je samo jedna banka u vlasništvu države (Direkcija za ekonomsko planiranje BIH, 2013).

Based on these data can conclude that the financial market of Bosnia and Herzegovina centered in banks, in other words concentrated on the bank, and therefore the banking sector is the most developed in this market. Assets of the banking sector as seen in 2012 accounted for over 80% of the total assets of the financial sector. In 2012, the BiH operated 28 banks, which is one less than in 2011. Most of the banks in private and foreign-owned banks and financial institutions in the eurozone while is only one bank owned by the state. (Direkcija za ekonomsko planiranje BIH, 2013)

UPRAVLJANJE PORTFOLIJOM OSIGURAVAJUĆIH KOMPANIJA BOSNE I HERCEGOVINE

MANAGEMENT PORTFOLIO INSURANCE COMPANY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Upravljanje portfolijom osiguravajućih kompanija u Bosni i Hercegovini predstavlja skup finansijskih sredstava kao što su akcije, obveznice, gotovina kojima upravlja investitor ili su u vlasništvu. Suština politike osiguravajućih kompanija je dug period posjedovanja – kupiti i držati (Šoškić i Živković, 2011, str. 534).

Manage a portfolio of insurance companies in Bosnia and Herzegovina is a set of financial assets such as stocks, bonds, cash managed by the investor or property. The essence of the policy of insurance companies is a long period of holding - buy and hold. (Šoškić & Živković, 2011, p. 534).

U Bosni i Hercegovini osiguravajuće kompanije, pored banaka, predstavljaju najjači sektor sa godišnjim prihodom preko 300 miliona konvertibilnih maraka. Na tržištu osiguranja BiH u 2012. godini poslovalo je

In Bosnia and Herzegovina, insurance companies, in addition to banks, are the strongest sector with an annual revenues of over 300 million convertible marks. On the insurance market of Bosnia and Herzegovi-

25 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje. Od toga 15 na teritoriji FBiH, a 10 na teritoriji Republike Srpske. Društva rade prema entitetskim zakonima o osiguranju imovine i lica i nalaze se u nadležnosti ministarstva finansija, tj. vlada Federacije i Republike Srpske. Osiguravajuće društvo treba efikasno da upravlja imovinom u svom portfelju i povećava njegovu vrijednost kako bi se povećale i pogodnosti za njegove akcionare.

na in 2012 was 25 insurance companies and one reinsurance company. Including 15 in the FBiH and 10 in the Republic of Serbian Society working towards to the entity laws on property and persons who are not within the jurisdiction of the Ministry of Finance, ie. Government of the Federation and the Serbian Republic. The insurance company needs to effectively manage the assets in its portfolio and increased its value, in order to increase the benefits for its shareholders.

Tabela 4

Osnovni indikatori za zemlje EU27, zemlje iz okruženja i BiH (Agencija za osiguranje BiH, 2012)

Osnovni pokazatelji u 2012. [Basic indicators of the 2012th]	EU 27	Hrvatska [Croatia]	Srbija [Serbia]	Crna Gora [Montenegro]	BiH [B&H]
Osnovni pokazatelji u 2012. [Basic indicators of the 2012th]	5.086	27	27	11	25
Broj osiguranja [Number of insurance]	1.063.713	1.197	539	67	258
Ukupno prenija (mil. eura) [Premium total (mil. of euros)]	622.890	326	98	9	44
Životno (mil.) [Of this life (million)]	1.922	279	73	108	67
Premija/stanovnika (Eura) [Of premium/capita (EUR)]	1.142	76	13	15	11
Životno/stanovnika (Eura) [Of this life/capita (EUR)]	779	203	60	93	56
Neživotna/stanovnika (Eura) [Of which non-life/capita (EUR)]	7,70	2,69	1,86	2,04	1,95

Table 4

Main indicators for the countries of the EU27 countries in the region and BiH (Agencija za osiguranje BiH, 2012)

Na osnovu podataka iz prethodne tabele može se zaključiti da je u zemljama Evropske unije učešće premije životnog osiguranja po stanovniku, u odnosu na učešće premije neživotnog osiguranja po stanovniku, mnogo veće nego u regiji.

Based on the data from the table above it can be concluded that in the countries of the European Union share of life insurance premiums per capita, compared to the share premium of non-life insurance premiums per capita, much higher than in the region.

ZAKLJUČAK

Na osnovu iznesenog, može se zaključiti da finansijsko Bosne i Hercegovine predstavlja prilično nerazvijeno tržište kako zbog strukture tržišnog materijala tako i zbog obima trgovanja koje se odvija na njemu. Takođe se može zaključiti da najveću ulogu u okviru

CONCLUSION

Based on the foregoing, it can be concluded that the financial Bosnia and Herzegovina is a fairly immature market due to the market structure of materials, and because of the volume of trading that takes place on it. Also, it can be concluded that the most important role

BiH čine bankarske institucije. S obzirom da finansijskim sistemom BiH preovladava bankarski sektor, potrebno je uložiti trud i za njegovo očuvanje.

Za finansijski sistem u cjelini može se reći da nije dovoljno razvijen i da predstavlja tradicionalan oblik finansijskog sistema, a veliki nedostatak predstavlja slaba povezanost finansijskog sistema sa realnom ekonomijom što posebno predstavlja problem u uslovima nedavne finansijske krize. Prije svega potrebno je raditi na razvoju i unapređenju cjelokupne privrede Bosne i Hercegovine, jer, kao što je već rečeno, tržište kapitala jedne zemlje je upravo i slika razvoja njene ekonomije.

within B&H are banking institutions. Due to the financial system prevails B&H banking sector, it is necessary to make an effort for its preservation.

For the financial system as a whole can be said that has not been sufficiently developed and that is the traditional form of the financial system, a major drawback is the poor connectivity of the financial system to the real economy, which is especially a problem in terms of the recent financial crisis. First of all it is necessary to work on developing and improving the overall economy of Bosnia and Herzegovina, because, as noted above, the capital market of the country is exactly the picture of the development of its economy.

LITERATURA

- Agencija za osiguranje BiH. (2012). *Statistika tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini 2012. godine*. Preuzeto 15. avgusta 2014. sa sajta <http://www.azobih.gov.ba/cms/dokumenti/publikacija-bs-12.pdf>.
- Andrijašević, S. i Petranović, V. (1999). *Ekonomika osiguranja*. Zagreb: Alfa
- Centralna banka BiH. (2014). *Glavni ekonomski indikatori i BDP*. Preuzeto 30. jula 2014. sa sajta <http://www.cbbh.ba/index.php?id=32&lang=bs>.
- Direkcija za ekonomsko planiranje. (2013). *Izveštaj o razvoju BiH 2012*. Preuzeto 1. avgusta 2014. sa sajta http://www.google.ba/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0C-CIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dep.gov.ba%2Frazvojni_dokumenti%2Fizvjestaji%2F%3Fid%3D1586&ei=E_-bVPv5EMXWooGJ-gKgl&usg=AFQjCNGCf7jfsKALQd-78CpMSzovVGJTfuA.
- Erić, D. (2003). *Finansijska tržišta i instrumenti*. Beograd: Čigoja
- Ivanišević, M. (2008). *Poslovne finansije*. Ekonomski fakultet Beograd .
- Kozarević, S. (2010). *Rizik menadžment i osiguranje*. Ekonomski fakultet Tuzla.

LITERATURE

- Agencija za osiguranje BiH. (2012). *Publication, Statistics of the insurance market in Bosnia and Herzegovina in 2012*. Retrived August 15, 2014 from <http://www.azobih.gov.ba/cms/dokumenti/publikacija-bs-12.pdf>.
- Andrijašević, S. & Petranović, V. (1999). *Insurance economics*. Zagreb: Alfa
- Centralna banka BiH. (2014). *Main economic indicators and GDP* . Retrived 30. July 30, 2014 from <http://www.cbbh.ba/index.php?id=32&lang=bs>.
- Direkcija za ekonomsko planiranje. (2013). *Development Report Bosnia and Herzegovina 2012*. Retrived August 1, 2014 from http://www.google.ba/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0C-CIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dep.gov.ba%2Frazvojni_dokumenti%2Fizvjestaji%2F%3Fid%3D1586&ei=E_-bVPv5EMXWooGJ-gKgl&usg=AFQjCNGCf7jfsKALQd-78CpMSzovVGJTfuA.
- Erić, D. (2003). *Financial markets and instruments*. Beograd: Čigoja.
- Ivanišević, M. (2008). *Business Finances*. Ekonomski fakultet Beograd .
- Kozarević, S. (2010). *Risk Management and Insurance*. Ekonomski fakultet Tuzla.

- Kumalić, I. (2013). *Razvijenost finansijskog tržišta u Bosni i Hercegovini*. Preuzeto 22. jula 2014. sa sajta <http://doisrpska.nub.rs/index.php/economyandmarket/article/view/693/638>.
- Lukić, R. (2007). *Bankarsko računovodstvo*. Ekonomski fakultet Beograd.
- Rovčanin, A., Matradžija, A., i Matradžija, A. (n.d.). *Razvoj finansijskih tržišta kao faktor jačanja konkurentnosti bosanskohercegovačkih preduzeća*. Preuzeto 30. jula 2014. sa sajta <http://www.finconsult.ba/admin/dokumenti/612AdnanRovcanin.pdf>.
- Šoškić, D. i Živković, A. (2009). *Finansijska tržišta i institucije*. Ekonomski fakultet Beograd.
- Kumalić, I. (2013). *Development of financial markets in B&H*. Retrived July 22, 2014 from <http://doisrpska.nub.rs/index.php/economyandmarket/article/view/693/638>
- Lukić, R. (2007). *Banking accounting*. Ekonomski fakultet Beograd
- Rovčanin, A., Matradžija, A., & Matradžija, A. (n.d.). *Financial market develoment as a factor of enhancing competitiveness of enterprises in B&H*. Retrived July 30, 2014 from <http://www.finconsult.ba/admin/dokumenti/612AdnanRovcanin.pdf>
- Šoškić, D. & Živković, A. (2009). *Financial Markets and Institutions*. Ekonomski fakultet Beograd.